

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

60. An ordo correctionis non solum in foro cinscientiae, sed etiam in foro externo sit observandus? Et an si Praelato, vel judici constaret injuriam fieri reo, eo quod denunciatur, vel accusatur, non ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

illa denunciatio, vel accusatio audiatur. Non positivo ut patet exponendo iura allegata. Nec diuino; nullo enim est Scripturæ testimonium, unde inferatur; Nec naturali; quia ex natura rei secreta admonitio non respicit fori exterioris: est enim natura sua secreta, & quæ probari nequit; nam agitur tantum inter correptum, & corripientem; & si inducuntur alij, fit sub sigillo secreti, & inutiliter ad probationem iudicam: quare non potest in iudicio constare, an præmissa, vel ommissa fuerit; & ideo non potest ab ea dependere publici iudicij exequutio. Et id videtur feruari in praxi. Huc uelque Lorca: qui respondet ad Canones contra adductos.

1. Notandum est tamen hic, & perpetuo mentitendum, id, quod ex eodem Lorca obseruatur, & docet Duallius in 2. 2. r. de Correc. q. 9. art. 5. quod si Prælo, vel iudici constaret iniuriam fieri reo, eo quod denunciatur, vel accusatur, non præmissa admonitione, quando debita est, tenetur, quantum potest commode denunciationem, & accusationem impedire; & conari, ut Euangelicus ordo seruetur; siquidem iudex uidentis alia uia, quam per sententiam suam iudicam, posse æquè bene impedire peccatum, & uitari illius incommoda, tenetur ex vi charitatis, quantum fieri potest, istam denunciationem, & accusationem impedire: quamuis, si nolit accusator, aut delator desistere, nec possit prouidere iudex, ut Euangelicæ correptionis ordo seruetur, non peccat admittendo denunciationem, & accusationem: eius quippe est, se ut iudicæ gerere, nec adeo esse sollicitum, an secreta admonitio quæ est ex lege charitatis, præmissa fuerit. Et omnia hæc præter Duallium, & Lorcam docet etiam Cast. Palaus tom. 1. r. 6. disp. 3. p. 116. Imò Alphons. Villagut in sua pract. lib. 2. tit. de Denunc. Euang. c. 9. concl. 3. & 4. ut obseruat Palaus, docet, debere iudicem antequam denunciationem admittat, interrogare denunciante, an præmiserit secreta correctionem, testis quæ induxerit; quod si ita fecisse non probauerit, causamque omissionis legitimam non allegauerit, omnino esse repellendum. Sed quod diximus uerius est ob usum receptum. Sed ex his oritur alia quæstio, & ideo quæro.

RESOL. LXI.

An aliquando Prælati possit ex denunciatione Fraternali procedere ad iudicalem, maxime quando delictum est in graue damnum Reipublicæ, vel Communitatis, aut alicuius innocentis?

Et an in hoc casu possit Prælati obligare denunciantem ad denunciandum iudicialiter, & ipse denunciatus teneatur id facere, &c.

Et in tali casu an denunciator adhibendus sit tanquam testis? Ex p. 7. tr. 3. Res. 47.

1. Respondet affirmatiuè Trullench. in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 5. dub. 16. num. 8. ubi sic ait. Attamen ualde est probabile posse Prælatum iudicialiter procedere, si esset spes, fore ut per processum iudicalem corrigatur quoque delinquens & alias crimen non esset omnino occultum; sed probabile in iudicio, tunc enim charitas, per quam institutus est processus, imperat iustitiam, ut inchoet processum iudicalem, quo obinetur finis charitatis, qui est emendatio proximi. Ita ille, cui adde Filiucium tom. 2. r. 28. ap. 8. num. 164. & Sanchez Opusc. tom. 2. lib. 6. cap. 2. dub. 11. num. 8. & alij.

2. Verum contrariam sententiam cum Suarez & Soto tenet P. Lugo de inst. tom. 2. disp. 37. sect. 7. n. 82. Ratio autem est, quia tunc nullam habet notitiam, qua ut iudex possit inchoare iudicium: supponimus enim, non præcedere infamiam: rursus nec est, qui iudicialiter accuset, vel denunciet; nullo ergo modo habet uiam procedendi, nisi ille, qui denunciauit ut patri, uelit denunciare iudicialiter.

3. Ab hac communi, & uera regula fieri possunt duæ exceptiones. Prima est quando delictum esset in graue damnum Reipublicæ, vel alicuius innocentis: tunc enim sicut iudex potest ad præcauendum illud damnum procedere, & postponere famam delinquentis: sic etiam potest ut illa notitia quam habuit, ut pater, (admodum habita sit extra confessionem) & obligare denunciante ad denunciandum iudicialiter, & ipse denunciatus teneatur id facere, si alia uia non suppetit impediendi damnum illud publicum, vel innocentis. Quod si noluerit adhuc iudicialiter denunciare, poterit Prælati constituitur fiscalem, qui ex officio denunciet, si speret posse probari, & tunc interrogare primum denunciante tanquam testem, & ipse tenebitur iam respondere, nisi forte excusetur, quia est complex delicti, vel nisi ex illo testimonio merito sibi timeat graue detrimentum, cuius uitationis non debet anteponeere illud aliud bonum publicum, vel illius innocentis, qui patitur ab eo delinquente.

4. Secunda exceptio esse potest, quando per uiam paternam Prælati non consequitur subditi emendationem, & sperat eam consequi per uiam iudicalem: ad hunc enim finem potest transire similiter in processum iudicalem, obligando delatorem ad denunciandum iudicalem, ut dictum est. Quia sicut hoc potest facere propter uitandum damnum tertij, potest etiam propter damnum ipsius delinquentis, cuius non minorem uiam habere debet Prælati. Ita Soto sup. & lib. 9. de inst. q. 6. art. 2. concl. 4. ubi eam exceptionem expressè posuit. Debet autem tunc Prælati procedere ad punitionem solum, quatenus necessaria est ad emendationem subditi, quam intendit, quia cum totus ille processus assumatur, tunc solum propter bonum ipsius subditi, non debet progredi ultra illos terminos boni subditi.

5. Sed est difficultas, an in tali casu denunciator sit adhibendus tanquam testis: & affirmatiuè contra Aragonium respondet Villalobos in summ. tom. 2. tract. 4. diff. 14. num. 5. & 6. ubi ita asserit. Quando no se espera la emienda del pertinax, entonces ya se procede, via iuris, que cessa la correccion fraternal, y empieza la iudicial, segun lo dize Christo: si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. En este caso puede ya el Prælado proceder contra el con censura, y encarcelarle: y se fuere necesario, darle tormento, y auisado confessado, castigarle.

6. La duda queda aora, si quando el Prælado procede a punition, y castigo se ha de contar el denunciador por un testigo. A lo qual responde Soto, que es probable que si, porque es ya distinto processo, que se acabo el de la correccion fraternal, y comienza la iudicial: y parece, que se da a entender en el Euangelio, en aquellas palabras si te non audierit, adhibe tecum unum, aut duos testes, ut in ore duorum, uel trium stet omne uerbum, donde se da a entender, que el denunciador puede ser testigo: porque de otra manera no fueran dos, o tres, y tambien se prouea de un texto, en el qual el Papa induze las palabras dichas del Euangelio.

7. Lo contrario desto tiene Aragon, fundase en que este denunciador siempre le parece sospechoso, y solo lo admite en el crimen de heregia; donde por la atrocidad del delito se admiton testigos; aunque tengan tachas. A mi muy prouable

